

Ett Feministiskt initiativ

Hur och varför?

Johanna Nilsson

Abstract

In Sweden, a new feminist political party ("Feministiskt initiativ") was founded in 2005. The main objective of this thesis is to study the reasons and driving forces behind the establishment of the party, as well as to explain the timing of its foundation in 2005. The theories that are used in the study are focused on the individual founders, and the empirical material comprise in essence of interviews with founders.

The study reveals that several individuals, as well as political movements were involved in the process of the party establishment. Various interacting factors influenced the founders to choose the strategy of setting up a political party. The following factors are identified as most important in making it happen in the year 2005: (i) Ten years had passed since an earlier feminist political movement ("Stödstrumporna") threatened to establish a women's party. Yet, in 2005 feminist issues were not prioritized in the political agenda. (ii) The government had rejected a feminist proposition from the well-known politician Gudrun Schyman. The rejection made her and her co-workers decisive to increase their efforts to bring forward more feminist influenced politics. (iii) Several feminist political movements were able to unite around a common platform as the intersectional perspective had been established among those movements.

Keywords: Feministiskt initiativ, party formation, feminist party, feminist politics, Sweden

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Teori.....	2
1.2.1	Den parametriska modellen.....	2
1.2.2	Den sekventiella modellen.....	3
1.2.3	Diskussion kring teorin.....	5
1.3	Metod och material.....	5
1.4	Disposition.....	6
1.5	Bakgrund.....	6
1.5.1	Stödstrumporna.....	6
1.5.2	Hotet lades ner.....	7
2	Partiet bildas	9
2.1	Första mötet.....	9
2.2	Hemlighölls.....	10
2.3	Nätverksbyggandet.....	11
2.4	Offentliggörandet.....	11
2.5	Politiken skapades.....	12
3	Omgivningsförändringar	14
3.1	Utbud - Partierna.....	14
3.1.1	Försämrade förnyelsekapacitet?.....	14
3.1.2	Motstånd.....	15
3.1.3	En minoritetsfråga.....	16
3.2	Efterfrågan - Väljarna.....	16
3.2.1	Värderingsförändringar?.....	17
3.2.2	Kritik mot Inglehart.....	17
3.2.3	Postmaterialism i Sverige.....	18
3.2.4	Förändrat väljarbeteende?.....	18
3.2.5	Tendenser i Sverige.....	19
3.2.6	Väljarna och jämställdhet.....	19
3.3	Sammanfattande diskussion.....	20
4	Entreprenör eller rörelse?	22
4.1	Den tändande gnistan för Schyman.....	22
4.1.1	Schymans roll.....	23
4.1.2	Protest, starta eget.....	24
4.1.3	Relation till utbud och efterfrågan.....	24
4.2	En rörelse ställer krav.....	25
4.2.1	Rörelsen.....	25
4.2.2	Intersektionalitet.....	26

4.2.3	Kraven	27
4.2.4	Relation till utbud och efterfrågan	28
5	Avslutning.....	29
5.1	Har Erlingssons teori varit användbar?	29
5.2	Slutdiskussion.....	30
Referenser.....		32
Böcker		32
Internetkällor.....		33
Artiklar från dagspress.....		34
Intervjuer.....		34
Intervjuer per e-mail		34
Bilaga.....		35
Teman för intervjuer (i frågeform)		35

1 Inledning

Kvinnors löner måste höjas! Mäns våld måste upphöra! Det är två exempel på frågor som Sveriges nya feministiska parti kommer att driva i riksdagsvalet 2006 (valmanifest, www.feministisktinitiativ.se). Föreningen Feministiskt initiativ (Fi) bildades i april 2005 och medlemmarna beslutade i september samma år att ställa upp i riksdagsval. Ett feministiskt parti på nationell nivå är ovanligt. Jag känner bara till ett exempel och det är kvinnolistan på Island. Den kom till 1983 för att råda bot på den låga kvinnorepresentationen i det isländska parlamentet. Sedan fanns den på Island i femton år (Holmberg, Dagens Nyheter, 050411).

I den svenska riksdagen är 45 procent av ledamöterna kvinnor. En procentenhet som endast kan toppas av underhuset i Rwanda där 48,8 procent är kvinnor. Sverige anses också vara ett av världens mest jämställda länder. (En historisk chans, www.feministisktinitiativ.se). Det kan därför uppfattas som paradoxalt att det är i Sverige som ett feministiskt parti har bildats. Samtidigt är det kanske naturligt att ett feministiskt parti bildas just i ett av världens *mest* jämställda länder. I den här uppsatsen söker jag förklaringar till varför Fi bildades.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet i min uppsats är att försöka förklara varför Feministiskt initiativ bildades. Något som jag tycker är intressant då det finns få exempel på feministiska partier eller kvinnopartier.

Till att börja med förklarar jag hur det gick till när partiet bildades. Presentationen grundar jag på intervjuer och artiklar från dagspress. Jag ser bildandet som en process som sträcker sig ända fram till partiet så att säga bildas i september 2005. Tekniskt sett bildades inte partiet förrän det registrerades i februari 2006. Frågorna som besvaras i presentationen är vilka, hur, var och när?

Vidare använder jag de modeller som Gissur Ó Erlingsson föreslår i sin avhandling, *Varför bildas nya partier? Om kollektivt handlande och partientreprenörer* från 2005, för att försöka förklara partibildningen. Att testa Erlingssons modeller är också en del av syftet i min uppsats. Modellerna är utarbetade för att förklara partibildningar på lokal nivå, inte på nationell nivå. Därför diskuterar jag även användbarheten i modellerna på nationell nivå.

Min frågeställning är: Varför bildades Feministiskt initiativ och varför 2005?

1.2 Teori

Gissur Ó Erlingsson menar att forskningen om nya partier tillhör de mer underteoretiserade områdena i partiforskningen. Varje partibildning har i forskning betraktats som unik och ansatser till att formulera en allmängiltig teori är sällsynta. I den komparativa forskningen på området har man försökt hitta korrelationer mellan strukturella variabler och förekomsten av nya partier, något som Erlingsson ställer sig tveksam till (Erlingsson, 2005: 16-17).

”Strukturer har ingen egen vilja, inget medvetande och inga intentioner.” (ibid:20).

Förklaringar bör istället sökas på lägre nivå. Han menar att det är en god idé att utgå från individerna; partibildarna. Perspektivet som han använder är en svagare variant av metodologisk individualism. Det innebär att vissa omgivningsfaktorer måste tas för givna (ibid:20-22). Nedan presenterar jag Erlingssons förklaringsmodeller.

1.2.1 Den parametriska modellen

Den individuella partibildaren antas vara rationell, intentionell och framåtsyftande när det gäller att fatta beslut om partibildning. Arbetshypotesen i modellen är att omgivningsförändringar förklarar varför människor bildar partier. Modellen går ut på att rekonstruera de omgivningsfaktorer som antas inverka på partibildares beslutsalkyler. De variabler som analyseras är eventuella förändringar i spelets regler (ett institutionellt perspektiv), det befintliga utbudet av politiska partier (ett organisatoriskt perspektiv) och efterfrågan på politiska partier och ideologier (ett strukturellt perspektiv) (Erlingsson, 2005:110-121).

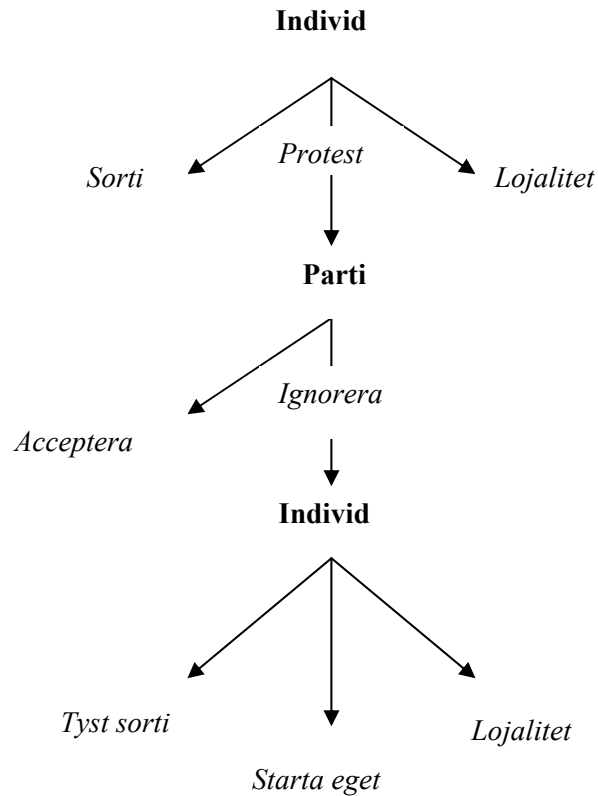
I sin avhandling syftar Erlingsson till att besvara två stycken frågor. 1. Varför bildar människor partier överhuvudtaget? 2. Varför blev partier som aldrig haft riksdagsrepresentation allt vanligare förekommande i svenska kommuner under åren 1973-2002? Fråga 1 är mest intressant för mig. Nya partier på nationell nivå är inte lika vanligt förekommande som på lokal nivå och feministiska sådana exempel är ovanliga. Den parametriska modellen syftar till att besvara båda frågorna. Jag använder modellen utan större förändringar. Erlingsson tar dock, i den parametriska modellen, inte hänsyn till vilka frågor som är intressanta för det potentiella partiet. Jag inriktar mig mer på frågor som står i fokus för Feministiskt initiativ när jag tillämpar den parametriska modellen. Det institutionella perspektivet utelämnar jag i min analys. Detta dels för att jag hittar minst beröringspunkter med det perspektivet i mitt material, dels för att istället kunna utveckla de två andra perspektiven.

1.2.2 Den sekventiella modellen

Erlingsson har utvecklat den sekventiella modellen utifrån en metod som kallas analytiska narrativ. Det innebär att han har formulerat teoretiska förväntningar om vilka sekvenser som föregår en partibildning. Sedan har han styrt upp materialet från sina fallstudier enligt sekvensordningen. Sekvensordningen är alltså det analytiska narrativet. Narrativet behöver en bakgrundsbild som beskriver de centrala aktörerna; entreprenörerna eller partibildarna, deras politiska bakgrund och relationen till det etablerade utbudet av partier (Erlingsson, 2005:162-164).

Den sekventiella modellen syftar till att besvara fråga 1 (se ovan). Därför är det mindre komplicerat för mig att tillämpa modellen. Jag använder modellen på fallet Gudrun Schyman.

För att modellen ska fungera krävs att undersökaren identifierar den *tändande gnista* som väcker partibildningsdramat till liv (Erlingsson, 2005:165). Erlingsson menar att Simon Hugs partibildningsmodell från 2001 påminner om det analytiska narrativet. I den återger Hug sådant som är gemensamt för alla partibildningar (ibid). Aktörerna i Hugs modell är det nya potentiella partiet; en grupp eller en partientreprenör som för fram en fråga eller ett krav, och ett av de etablerade partierna. Det etablerade partiet måste ta ställning till om det är bäst att acceptera eller att stöta bort kravet genom att bedöma hur kostsamt det blir om ett nytt parti bildas (Hug, 2001:37-39). Sekvenserna i Erlingssons modell bygger på Hugs resonemang. Att partibildaren ställer ett krav på ett eller flera etablerade partier är den *tändande gnistan* i Erlingssons modell. Det spel som sedan följer mellan partibildaren och de etablerade partierna finns sammanfattat i ett spelträd på nästa sida.



(Erlingsson, 2005:166).

Spelträdet bygger på Albert O Hirschmans teori i *Exit, Voice and Loyalty. Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*. Det analytiska narrativet avslutas med att det nya partiet faktiskt bildas (ibid:165).

Erlingsson testar modellen på flertalet lokala partibildningar i Sverige. Resultaten pekar på att heta känslor kan vara av mobiliserande betydelse. Förargelse, besvikelse och förorättelse leder till revanschlust. Känslor som skulle kunna lösa *det kollektiva handlandets problem*; att det inte kan tas för givet att en grupp med gemensamma intressen organiserar sig (Erlingsson, 2005:57-58, 200). Han menar att en eller flera partientreprenörer som kan göra personliga vinningar genom att bilda parti löser det kollektiva handlandets problem.

Entreprenör som substantiv kommer från det franska språket, ursprungligen från verbet *entreprendre*, vilket betyder att få saker och ting gjorda. I public choice-litteraturen har det använts för att beskriva individer som *får saker och ting att hända vilka annars aldrig hade ägt rum* (ibid:99). Jag diskuterar i analysen huruvida Schyman kan ses som en partientreprenör utifrån definitionen ovan.

Det är också möjligt att se bildandet av Fi som ett resultat av att en rörelse ställer krav. Därför använder jag även Hugs modell i uppsatsen. Presentationen av hans teori bygger jag ut här.

De flesta forskare är överens om att det etablerade partiet inte har perfekt information om konsekvensen av att ett nytt parti bildas. Däremot är det möjligt att det potentiella nya partiet har mer information, till exempel om medlemmar i en organisation kommer att rösta på det nya partiet (Hug, 2001:40-43).

Problemet i Hugs modell tycker jag är att potentiella partier vanligtvis riktar sina krav mot alla partier, inte bara ett. Den kritiken besvarar Hug i boken med att det framförallt är ett partis beslut som är viktigast. Detta eftersom frågan som kravet gäller oftast ligger närmare ett parti än de övriga (Hug, 2001:62-63).

1.2.3 Diskussion kring teorin

Erlingssons modeller innehåller tre olika tänkbara moment i en förklaring till varför ett nytt parti bildas. Den tredje modellen är den dynamiska modellen, som handlar om spridningseffekter (Erlingsson, 2005:207). Avsikten med modellen är att besvara fråga 2 (se ovan). Som jag tidigare nämnt är fråga 2 mindre intressant för mig, dels då nya partier är ovanligare på nationell nivå än på kommunal nivå, dels då feministiska partier är mycket ovanliga på nationell nivå. I mitt material hittar jag inte mycket som tyder på att modellen är viktig i en förklaring till varför Fi bildades. Därför har jag bestämt mig för att utelämna modellen ur min uppsats.

Erlingsson menar att de tre modellerna inte utesluter varandra, men han resonerar inte så mycket kring hur de kan relateras till varandra heller. Det ser jag som en brist i hans teori. I min undersökning fokuserar jag på den parametriska och på den sekventiella modellen. Till slut resonerar jag kring samspelet mellan de två modeller som jag använder mig av. Jag är också medveten om att jag måste föra ett resonemang kring skillnaderna mellan mitt material, som handlar om ett parti på nationell nivå, och Erlingssons material.

1.3 Metod och material

Min metod är i huvudsak teorianvändande och till viss del utvecklande. Tanken är att jag i uppsatsen ska föra ett resonemang kring teorins användbarhet även på nationell nivå. Det kan kräva att jag gör kompletteringar till teorin, till exempel med Simon Hugs teori (se ovan).

Feministiskt initiativ är en ny partibildning. Därför finns det ingen tidigare forskning kring partiet. I uppsatsen är primärmaterialet hämtat från intervjuer med flera personer som tidigt fanns med i partiet, bland annat Gudrun Schyman och Tiina Rosenberg (Halvorsen, 1992:72, Lundquist, 1993: 107-108). Vid insamlingen av primärmaterialet har jag varit beroende av intervjupersonernas svar. Det kan uppfattas som vanskligt då mina intervjupersoner är partibildare eller partimedlemmar och kan tänkas vilja marknadsföra partiet. Dock är det så jag har gått tillväga. Detta eftersom jag inte har hittat någon tidigare forskning om partiet.

Intervjuerna är utförda på ett kvalitativt vis. Metoden är vad Jan Krag Jacobsen kallar för den styrda eller strukturerade forskningsintervjun. Det betyder att jag har utgått från en uppsättning teman eller öppna frågor. Intervjuerna har mer liknat samtal. Det har varit samma teman/frågor till samtliga intervjupersoner, vilket har möjliggjort jämförelser mellan de intervjuades svar. Fördelen med den

samtalsliknande metoden är att den gör det möjligt för nya och oväntade aspekter att komma fram under intervjuens gång. Frågorna har alltså inte begränsat intervjuerna (Krag Jacobsen, 1993:19, för frågor se bilaga).

För övrigt har jag kompletterat primärmaterialet med artiklar från dagspress, andra teorier och forskning.

1.4 Disposition

Jag avslutar detta kapitel med en bakgrundsbild av när Stödstrumporna inför valet 1994 hotade med att bilda parti i Sverige. Vidare gör jag i kapitel två en presentation av hur det gick till när Fi bildades för att sedan gå in på analysen. I kapitel tre använder jag den parametriska modellen och i kapitel fyra den sekventiella modellen. Efter två analytiska kapitel följer i kapitel fem en diskussion om Erlingssons modeller och hur användbara de är på nationell nivå. Sedan kommer min slutdiskussion. Det är alltså i kapitel fem som jag försöker besvara min frågeställning.

1.5 Bakgrund

Feministiskt initiativ är inte det första exemplet på att ett feministiskt parti är i startgroparna i Sverige. Det har hänt tidigare, dock mest på lokal nivå (se Carlsson Wetterberg, 1998: 29, Eduards, 1992:89, Ulmanen, 1998:40-41). Här nedan kommer jag att fokusera på Stödstrumporna, eftersom jag anser att de har en roll i förklaringen till varför Fi bildades.

1.5.1 Stödstrumporna

I valet 1991 minskade andelen kvinnor i riksdagen från 38 procent till 34 procent (Eduards, 2002:69). Efter nio år i opposition blev det en borgerlig regering. Samtidigt kom det mansdominerade partiet Ny demokrati in i riksdagen. För första gången sedan 1928 hade det demokratiska inflytandet för svenska kvinnor minskat (Ulmanen, 1998:15). En grupp på tio kvinnor, bland annat litteraturvetaren Ebba Witt-Brattström och företagsekonomen Agneta Stark, samlades hemma hos journalisten Maria Pia Boëthius för att prata om problemet. De tyckte alla att den svenska politiken hade förändrats i en obehaglig riktning.

”Jag kände mig rejält skakad, berättar Ebba Witt-Brattström. Vi såg inte bara en sexistisk backlash, utan också en alltmer öppen rasism som inte hade varit möjlig för tio år sedan. Det fanns en rädsla, en känsla av att nu är det slut. Vi insåg att vi måste kämpa mot det här.” (Citat ur Ulmanen, 1998:16).

Senare, den 13 januari 1992, berättade Witt-Brattström i media att ett hemligt nätverk av kvinnor hade bildats. Medlemmarna var nu fler. Namnet blev Stödstrumporna med referens till de tidigare Blå- och Rödstrumporna och till målet som var att stödja politiskt aktiva kvinnor. Med en slogan som löd *hela lönen, halva makten* hotade nätverket att bilda parti (Eduards, 2002:69-72). Hota kunde de göra då flera opinionsmätningar hade visat att de hade ett oväntat stort stöd bland folket, 23 procent i en mätning och 40 procent i en annan. (Ulmanen, 1998:235-236). Stödstrumporna mötte mycket kritik, men skakade samtidigt om de politiska partierna (Eduards, 2002:69-72). Något parti bildade de aldrig, men då de lade ner hotet hade de påverkat alla partier utom Moderata samlingspartiet och Ny demokrati till ökad kvinnorepresentation och till att ta jämställdhetspolitiken på större allvar. I riksdagsvalet 1994 blev andelen kvinnor 41 procent (Eduards, 2002:72-73, Ulmanen, 1998:35).

1.5.2 Hotet lades ner

Stödstrumporna använde främst två argument för varför en kvinnolista inte var någon bra lösning. Ett argument var att ett demokratiskt parti bör vara för både kvinnor och män. Vidare menade de att det fanns en risk att en kvinnolista resulterade i att feministiska frågor marginaliserades till att endast ligga inom kvinnolistans politikområde. De ville istället åstadkomma en förändring inom flera av de etablerade partierna (Stark, 1997:230).

Sofi Larsson analyserar i sin magisteruppsats *Kvinnopartibildning på Island men inte i Sverige* varför Stödstrumporna inte bildade parti. Liksom Erlingsson utgår hon från Hirschmans teori om *exit, voice* och *loyalty*. Hon kommer fram till att den uteblivna partibildningen var en kombination av protest och lojalitet (Larsson, 2004:24). Stödstrumporna valde att endast hota med att bilda parti.

”Detta gjorde de dels på grund av sin lojalitet till det socialistiska blocket, dels på grund av att de genom att inte lämna de existerande partierna på så sätt kunde fortsätta använda sig av sin protest i form av ett hot om att bilda parti och påverka partisystemet i framtiden.” (Larsson, 2004:24).

Lojaliteten till vänsterblocket hänger samman med att utgången av valet 1994 förväntades bli jämn mellan blocken. Det innebar att ett nytt parti kunde tippa balansen (Stark, 1997:238). Kvinnolistans röster förväntades komma från vänster (Ulmanen, 1998:35). Därmed kunde en kvinnolista tänkas bidra till en valförlust för vänsterblocket. Något som inte var att föredra då Stödstrumporna var kritiska till hur det borgerliga blocket såg på jämställdhetspolitiken (Larsson, 2004:22).

I enlighet med Hugs teori för Larsson ett resonemang om att de existerande partierna såg en möjlighet att stänga ute konkurrens från ett eventuellt blivande parti genom att anamma den politik som efterfrågades (Larsson, 2004:24).

En annan viktig förklaring tror jag kan ligga i att medlemmarna i Strödstrumporna inte var politiskt aktiva sedan tidigare (Ulmanen, 1998:27). Därmed kan man misstänka att de inte var intresserade av politiska karriärer. De hade andra karriärer att följa.

2 Partiet bildas

Redan tidigt år 2004 spekulerades det mycket i media kring ett feministiskt parti. Samtidigt pågick det diskussioner inom feministiska nätverk. Det hade gått tio år sedan Stödstrumporna hotade med att bilda parti. Ebba Witt Brattström, som fanns med i diskussionerna 2004, förklarar att när Stödstrumporna avstod från att bilda parti var det för att de ville ge regering, riksdag och partier en chans. Det blev varannan damernas i regeringen och nästan i riksdagen.

”VI sa: tio år får de att föra upp de feministiska frågorna på den politiska agendan. Men om de inte lyckas ”måste” vi ta ett steg till. Så enkelt var det.” (Witt-Brattström, 060503).

Gudrun Schyman hade sedan hon avgått som partiledare i Vänsterpartiet, den 26 januari 2003 (Carrwik, Expressen, 030126), gjort en självständighetsdeklaration i riksdagen där hon sade att hon ställde sitt mandat till den feministiska rörelsens förfogande. Hon skickade också ut ett feministbrev med jämna mellanrum (www.schyman.se). Med tiden blev hon alltmer involverad i samtal om hur de feministiska frågorna skulle föras upp på den politiska agendan. Enligt henne växte det fram ett starkt krav från många på att det måste bli ett feministiskt parti som kunde ställa upp i valet.

Sommaren 2004 hade ett antal kvinnor från den feministiska rörelsen börjat resonera kring om ett parti var möjligt. Diskussionerna fördes, enligt Schyman, just utifrån att det då var år 2004. Tio år efter valet 1994 då Stödstrumpornas hot gick hem. De kunde konstatera att utvecklingen hade gått bakåt på en del områden, allt som rörde arbetsmarknaden, till exempel löner och anställningsförhållanden. Det gällde också mäns våld mot kvinnor och sexismen. De tyckte helt enkelt inte att fler kvinnor i politiken hade räckt till. Kvinnorna som gick in i riksdagen 1994 gick in i den befintliga politiken som Schyman menar är patriarkal både till form och innehåll (Schyman, 060427).

2.1 Första mötet

Schyman beskriver nätverkandet som väldigt löst. Det skickades en del e-mail hit och dit tills någon tog ett initiativ och bjöd in till ett möte (Schyman, 060427). Emma-gruppen i Umeå tog initiativ till mötet som hölls på en kursgård i Säter sommaren 2004 (Boëthius, 060504).

”Under rubriken danskurs hade vi vårt första möte”, berättar Schyman skrattande (060427).

De var 30-40 personer där. Kvinnor från kvinnorörelsen som fanns på 60-70-talen, fredsrörelsen, Stödstrumpor, kvinnor från den antirasistiska rörelsen, från homo,bi och trans-rörelsen (hbt), unga feminister i studentrörelsen, unga aktivister mot porren, kvinnor från fackrörelsen och Gudrun Schyman från den politiska arenan. Det var en bred rörelse. Sedan träffades de regelbundet i nio månader och diskuterade. (Schyman, 060427). Stödstrumpan Maria Pia Boëthius som var med beskriver det så här:

”...vad som hände var att Sveriges storartade regnbågsfeminism, feminister från Mars, Venus, Pluto och yttre rymden efter nio månaders förhandlingar lyckades enas. Det hade jag aldrig trott och det beundrar jag varenda kvinna som var där under dessa nio månader för! Från början såg det ogenomförbart ut. MEN DET GICK.” (Boëthius, 060504).

De diskuterade våld, föräldraledighet, queer, köket, barnen, männen, framtiden, äktenskapet, det mesta. Snarare än att tänka på vad som diskuterades tycker Boëthius att det är intressant att tänka på vad som inte diskuterades. Hon kan inte komma på någonting (ibid). Mötet på kursgården i Säter var startskottet för partiet. De som deltog pekar Schyman ut som initiativtagarna till partiet (Schyman, 060427).

2.2 Hemlighölls

Deltagarna höll mötena för sig själva och ville inte att media skulle få tag i någon information.

”Vi är tillräckligt många som har kunskap om mediedramaturgin, nämligen att de nosar upp någonting, skriver partiprogram, utser partiledning och partiledare, går ut och frågar människor vad de tycker om detta och människor blir jätteglada och det skapas enorma förväntningar.” (Schyman, 060427).

Hon menar att senare använder media den opinion som de själv skapat mot partiet. Därför bestämde de sig för att arbeta ensamma. (Schyman, 060427). Boëthius som är starkt mediekritisk menar att i samma sekund som media lade sig i uppstod all den splittring som senare har drabbat partiet. Efter sina erfarenheter med Stödstrumporna och hur de bemöttes negativt av media valde hon att vara med under de nio månader då Fi byggdes upp. Däremot drog hon sig ur när det var dags för offentliggörandet (Boëthius, 060504).

Schyman gick ur Vänsterpartiet den sjunde december 2004 efter bråk med partiledningen (TT, Expressen, 041207). Boëthius lovade i samband med det i en debattartikel att det skulle bli minst ett kvinnoparti år 2005 (Boëthius, Expressen, 041208). Det skulle hon jobba hårt för (Holmén, m.fl., Expressen, 041208). Schyman själv lämnade inget sådant besked. Hon meddelade i en debattartikel att

hon skulle sitta kvar i riksdagen. Detta för att föra fram kraven på en politik som utgår från kvinnors verklighet.

”Det svek mot demokratin som dagligen pågår när politiken under falsk feministisk flagg domineras av män och mäns perspektiv är mycket större än mitt eventuella svek mot de väljare som röstade på mig som vänsterpartist.” (Schyman, Aftonbladet, 041208).

Gudrun Schyman var nu ute i landet och talade på flera möten i veckan. Enligt henne bildades det många nya nätverk och grupper efter hennes tal. Hon satte också samman en maillista som flera personer om dagen anslöt sig till (ibid).

2.3 Nätverksbyggandet

Maria Hagberg är styrelseledamot i Fi. Hon var med och byggde upp organisationen i Skåne. Tidigare har hon varit kvinnopolitiskt ansvarig i vänsterpartiet i Skåne. Under tiden som hon arbetade med frågorna stötte hon på ett stort motstånd i Vänsterpartiet.

”Vi byggde upp nätverk och det var inte populärt. Det innebar att vi bjöd in personer, även utanför partiet till föreläsningar kring feministiska frågor och det var väldigt uppskattat, vi hade fler deltagare än det var på partisamlingarna och det sågs inte med blida ögon.” (Hagberg, 060424).

Det tillsammans med flera andra faktorer gjorde att hon började fundera över om Vänsterpartiet verkligen var så feministiskt som det ville ge sken av. Hon visste att ett feministiskt alternativ diskuterades och kontaktade därför Gudrun Schyman på hösten 2004 för att meddela att hon var intresserad av att hjälpa till. Det ledde till att hon var med och byggde upp nätverket i Skåne inför offentliggörandet i april 2005.

”Man hade kanske en lista på tre, fyra namn på folk som hade anmält intresse. Dem kontaktade man, och så lämnade de kontaktade in nya namn hela tiden. Så byggde jag på listan hela tiden och skickade ut information om vad som hände till alla, så att folk inte skulle tappa sugen. Så byggdes det på vecka för vecka. Det var mycket jobb bara det.” (Hagberg, 060424)

Hon gick både via organisationer och via enskilda som hon visste ville göra någonting nytt. Så tror hon att det gick till i hela landet (ibid).

2.4 Offentliggörandet

Föreningen Fi var färdig att möta dagens ljus den tredje april 2005. En tillfällig styrelse valdes då ut och grundarna fattade beslut om en plattform. Den fjärde april höll föreningen sin första presskonferens som skapade rubriker i landets tidningar (1 år med Feministiskt initiativ, www.feministisktinitiativ.se). Sedan ordnades möten på många ställen i landet. Enligt Maria Hagberg var intresset mycket stort. De hade ett öppet möte med Gudrun Schyman inbokat i Helsingborg den sjätte april. Det kom mycket folk. Mest människor som inte hade varit partipolitiskt engagerade, men en del hade varit förenings- eller organisationsengagerade i närliggande frågor.

”Det fanns en stor frustration över kvinnors situation. Man pratade så mycket, men det gjordes så lite.” (Hagberg, 060424).

Lina Olsson är aktiv i Fi i Malmö. Hon var med på det första öppna mötet i Malmö. Gudrun Schyman talade på Sofielundskolan och salen var, enligt Olsson, fylld till brädden. Tanken med mötet var att alla deltagare som ville skulle få berätta om varför de ville ha ett feministiskt alternativ. På mötet pratade de mycket om protester mot könsroller.

”Folk berättade om hur de hade det på jobbet. Jag pratade om våldtäkter och hur mycket man läser om det. Föräldraförsäkringen kom också upp.” (Olsson, 060421).

Sedan fick alla som var intresserade skriva upp sig på en lista och det planerades ett lokalt möte för de som ville vara aktiva inom Fi. Det blev nästan 40 personer i Malmö (Olsson, 060421).

2.5 Politiken skapades

Under perioden april till september fokuserade medlemmarna i Fi på den blivande politiken. De aktiva i Malmögruppen delades in i temagrupper för att diskutera politiken. På sommaren fick de brev med deadlines för krav på politiken från Fi:s tillfälliga styrelse. Det slutgiltiga politikdokumentet röstades igenom på årsmötet i september (Olsson, 060421). På årsmötet, 9-11 september 2005, röstade de cirka 300 närvarande också om huruvida partiet skulle ställa upp i riksdagsvalet 2006. Den tillfälliga styrelsen var självvald bland gruppen från Säter. Beslutet att ställa upp till val ville styrelseledamöterna inte fatta på egen hand. Det var något som medlemmarna skulle bestämma (Schyman, 060427).

”Att ställa upp i riksdagsval är en stor sak att göra, att be om människors förtroende att driva frågorna också i parlamentet. Vi ville känna att vi var många som ville det och också att vi kunde ro det i land” (Schyman, 060427).

”För mig var det självklart att vi skulle ställa upp i val. En del var av åsikten att det gick för fort fram, men jag kommer inte ihåg att vi i Malmögruppen någonsin diskuterade att inte ställa upp.” (Olsson, 060424).

På årsmötet var också de allra flesta positiva. När beslutet röstats igenom blev alla väldigt glada. Lina Olsson berättar att de fick bryta mötet i tio minuter för att folk skulle få samla sig (Olsson, 060424).

Slutligen samlade Fi in namnunderskrifter och lämnade in dessa till Valmyndigheten den 23:e februari 2006 (1 år med Fi, www.feministisktinitiativ.se). Partiet var bildat.

3 Omgivningsförändringar

Det angreppssätt som Erlingsson använder i den parametriska modellen liknar ekonomers arbetssätt. Marknadsmekanismer antas förklara valet av partibildningsstrategin (Erlingsson, 2005:110). Sorterat under rubrikerna *Utbud* (ett organisatoriskt perspektiv) och *Efterfrågan* (ett strukturellt perspektiv) diskuterar jag här hur omgivningsförändringar kan ha inverkat på partibildarnas besluts kalkyl. Varje del tar sin utgångspunkt i teori. Sedan presenterar jag min eller andra forskares empiri och diskuterar.

3.1 Utbud - Partierna

När nya partier bildas finns det skäl att misstänka att någonting fungerar mindre bra i minst ett av de etablerade partierna. Detta eftersom partibildaren/bildarna inte tycker att det är värt att satsa på de etablerade kanalerna för en politisk karriär (Erlingsson, 2005:114).

3.1.1 Försämrad förnyelsekapacitet?

Robert Michels menade redan 1915 i sin tes om *oligarkins järnlag* att det finns en oundviklig tendens till oligarki; fåtalsvälde inom alla organisationer. Även om ledare i organisationer, till exempel partier, har demokratiska avsikter blir de snart professionaliserade (Michels, 1958:418). Studier av interndemokratin i svenska partier ger, i enlighet med Michels tes, en bild av mer eller mindre toppstyrda partier. Partikongresserna tycks ha blivit mindre betydelsefulla och medlemsinflytandet tycks ha minskat (Johansson, 2005:55).

I varje politiskt system menar Maud Eduards att det finns normer för vad som är ett legitimt politiskt beteende. Hon talar om regler som hindrar kvinnor från att agera som kvinnor i politiken. Det politiska livets regler tillåter till exempel inte att man talar om en konflikt mellan könen. Den rådande ordningens normer för hur politik ska bedrivas störs av krav baserade på feministiska tankegångar. Då det i den politiska diskursen inte ska finnas några konflikter mellan könen ska kvinnor och män organisera sig tillsammans, inte separat. Vidare anser hon att den politiska legitimiteten i Sverige bygger på höger-vänsterdimensionen i politiken. Det är en djupt rotad tradition för hur intressen ska organiseras. (Eduards, 1992:100-101, 2002:12-13). Det svenska partisystemet har också under större delen av 1900-talet i huvudsak varit strukturerat kring vänster-högerdimensionen (Vedung, 1991:169, 171, 178).

Om det ligger någon sanning i att det strider mot det politiska livets regler att tala om skillnader mellan könen, samtidigt som partierna är toppstyrda, tycker jag att det är rimligt att tänka sig att det skulle resultera i att politiker inte når långt med feministiska frågor inom partierna. I mina intervjuer har jag hittat några sådana tecken som jag presenterar nedan.

3.1.2 Motstånd

Det tydligaste exemplet är Maria Hagberg (styrelseledamot i Fi) som tyckte att hon stötte på mycket motstånd som kvinnopolitiskt ansvarig, för Vänsterpartiet, i Skåne. Det sågs inte med blida ögon att de bildade feministiska nätverk inom partiet och att föreläsningar kring feministiska frågor drog fler deltagare än vad partisamlingarna gjorde. Hon tyckte också att hon märkte av att man inom partiet på olika sätt mobiliserade människor mot att de skulle få mera inflytande. De fick till exempel kämpa för att få komma iväg på kvinnopolitiska konferenser (Hagberg, 060424). Vidare tyckte Schyman, som partiledare i Vänsterpartiet, inte att hon fick gehör för att lyfta fram feministiska frågor mer i valrörelsen 2002 (Schyman, 060427).

Resultaten från de två intervjuerna stämmer överens med Maud Eduards teori. Det stämmer även med vad Erlingsson menar med att ett nytt parti kan ses som ett resultat av att något inte fungerar inom åtminstone ett parti (se ovan). Utifrån mitt begränsade material går det att påstå att den tendensen kan finnas inom Vänsterpartiet.

Schyman menar dock att problemet finns i andra partier också. Kvinnor inom alla partier vittnar, enligt henne, om att det är hopplöst att jobba med kvinnofrågor. De blir sedda som *tjätiga käringar* och ombedda att ta *det där* i kvinnoförbunden (Schyman, 060427).

”Med feministiska frågor gör man inte karriär och man blir inte lyssnad på. Därför väljer många kvinnor medvetet att inte hålla på med de här frågorna när de går in i politiken. De väljer något med högre status för att de ska bli respekterade.” (Schyman, 060427).

Maria Carlshamre, tidigare folkpartist, bekräftar Schymans observationer i en debattartikel som hon har skrivit tillsammans med Schyman om varför hon kandiderar för Fi. Hon menar att Bengt Westerberg gjorde en stor insats på 1990-talet med den första pappamånaden och lagstiftningen mot mäns våld mot kvinnor. Efter det tycker hon inte att feminismen längre har getts någon central position inom svensk liberalism. (Dagens Nyheter, 060301). Även Helena Brandt delar i en debattartikel med sig av varför hon lämnade Miljöpartiet för Fi. Det hände under diskussioner om huruvida ett kvinnoförbund behövdes i partiet.

”Kvinnorna i Miljöpartiet är liksom i det övrigt svenska samhället i majoritet med 51-52 procent. Det är med andra ord män som befinner sig i minoritet och det torde vara mer naturligt om det var männen som bildade mansförbund och

diskuterade sin politik vid sidan om den "riktiga politiken" där besluten (zic) syvende och sist tas." (Hufvudstadsbladet, 050516).

3.1.3 En minoritetsfråga

Schyman tycker att det i Sverige har förts en förhållandevis avancerad feministisk politisk diskussion. Vänsterpartiet blev feministiskt, fler partier har följt efter och lagen har förbättrats; blivit vassare. Trots det menar hon att vi har en verklighet där vi ser försämringar och kvinnor tappar mark. Andra frågor än klassfrågor betraktas i partierna, enligt Schyman, som särintressen eller minoritetsfrågor, däribland feministiska frågor (Schyman, 060427).

"Själens och hjärtats i partierna idag är kunskaper och insikter om den klassbaserade politiken; konflikten mellan arbete och kapital mellan fattig och rik. Det är det som är kärnan i de politiska partierna från höger till vänster, beroende på var man står." (Schyman, 060427).

Maria Hagberg håller med Schyman. När hon jobbade med kvinnofrågor i Vänsterpartiet kände hon ofta att hon blev bagatelliserad. Klasskampen har alltid varit överordnad kvinnokampen i partiet. Hagberg tycker att partiet genom det missar något viktigt. Kvinnor utgör, enligt henne, större delen av arbetarklassen (Hagberg, 060424).

Kvinnofrågor kan inte betraktas som minoritetsfrågor, tycker Schyman. Det är frågor som rör halva den svenska befolkningen. De skapar en särskild maktfråga som hon tycker kräver en egen analys och en egen formulering av politiken. (Schyman, 060427).

3.2 Efterfrågan - Väljarna

Det är svårt att tänka sig att ett företag ger sig ut på en etablerad marknad om det inte finns kunder som vill köpa företagets varor, menar Erlingsson. Därför är det inte heller troligt att nya partier bildas om det inte finns väljare som kan tänka sig att rösta på det nya partiet (Erlingsson, 2005:120).

Bernard Manin ställer sig däremot tveksam till en sådan analogi till marknaden. Han menar att det är försvarbart att likna politiker, som försöker vinna röster, vid företagare, men tycker inte att det är lämpligt att beskriva väljare som konsument. Manin hänvisar till Joseph Schumpeter som menar att på den politiska marknaden finns ingen efterfrågan utan utbud. Människor har enligt honom ingen vilja oberoende av vilka politiska förslag som finns. Individerna kan däremot ha preferenser angående sådant som är av omedelbar betydelse för honom, till exempel privata angelägenheter rörande familj och arbetsplats (Manin, 2002:240-241, Schumpeter, 1942:256-258).

Jag, däremot, tror att väljare kan ha preferenser oberoende av utbudet på partier. Dessutom menar jag att Fi:s politik, liksom andra partiers politik, har

många beröringspunkter med vad Schumpeter kallar privata angelägenheter, som familj och arbetsplats. Sådana exempel är lönediskriminering och våld mot kvinnor. Vidare anser jag att det är möjligt att argumentera för att Stödstrumporna redan tidigare, i egenskap av ett eventuellt blivande parti, uppmärksammat väljarna på ett sådant utbud. Därmed accepterar jag Erlingssons analogi till marknaden och utgår från den i mitt följande resonemang. Jag kommer här att ta upp två punkter, förändrade värderingar och förändrat väljarbeteende.

3.2.1 Värderingsförändringar?

Värderingar hos unga i industrialiserade länder i västvärlden har förändrats från en tidigare betoning på materiell välfärd och fysisk säkerhet till en större betoning på icke-materiella behov, såsom livskvalitet, konstaterar Ronald Inglehart (1977). De tidigare värderingarna kallar han för materialism och de senare för postmaterialism (Inglehart, 1977:22). Han använder värderingsundersökningar i flertalet västländer under 1970-talet och senare även i världen (Abramson, Inglehart, 1995:97). Exempel på frågor som postmaterialister föredrar är politiskt deltagande, yttrandefrihet, miljöfrågor, jämställdhet, rättigheter för minoriteter och självaktualisering (Inglehart, 1977). Med generationsskiftet är det, enligt honom, troligt att värderingarna successivt kommer att få större betydelse (Inglehart, 1990a:59).

En förklaring till förändringen ser han i att en individs mål återspeglas i vilka behov som har varit kritiska under uppväxtåren. Resonemanget bygger på Maslows hierarkimodell över mänskliga behov (Inglehart, 1977:11, 69). En parallell förklaring ser han i den minskande marginalnyttan av ekonomisk tillväxt. När ett land nått en viss nivå på BNP blir ekonomiska faktorer mindre avgörande till fördel för livsstilsfaktorer (Flanagan, m.fl, 1987:1290).

Till följd av de förändrade värderingarna menar han att nya skiljelinjer har uppstått i politiken i västvärlden. På så sätt har den traditionella vänster-högerkonflikten fått lämna viss plats för den nya typen av konflikter (Inglehart, 1990a:237), vilket bland annat har lett till att nya partier bildas (Inglehart, 1977:13).

3.2.2 Kritik mot Inglehart

Ingleharts distinktion mellan materiella och postmateriella värderingar fångar en del av de politiska konflikter som uppstått sedan 1960-talet. Trots det anser Alan Ware inte att det är givet att dessa skiljelinjer fundamentalt delar upp en stor del av befolkningen. Rörelser kring miljöfrågor och feminism passar inte perfekt in i Ingleharts modell. Miljöfrågor hänger samman med fysisk säkerhet och feminister väcker frågor om både ekonomiska rättigheter och om fysisk säkerhet (Ware, 1996:229-231).

Även Scott C Flanagan riktar kritik mot Ingleharts tes. Han anser att Inglehart i sin postmaterialistiska modell rör ihop två fristående nya dimensioner i politiken.

Inglehart bör sortera ut rörelsen mot liberala värderingar från den postmateriella dimensionen. Rörelsen mot liberala värderingar bör istället polariseras mot den nya högerns auktoritära syn på politik; frågor som försvar, lag och ordning och brottsbekämpning, och inte materialism (Flanagan, m.fl, 1987:1303-1305). Att Inglehart inte gör det anser Flanagan skapar problem för hur graden av postmaterialism mäts (Flanagan, Inglehart, 1987: 1311, se även Davenport, m.fl, 1999:649-650).

Postmateriella värderingar som förklaring till varför nya partier bildas har inte fått så mycket stöd i forskning (se t.ex. Harmel, m.fl, 1985:514, Kitschelt, 1988:208-209, Pichardo, 1997:424). Erlingsson menar att bristen i Ingleharts tes inte bara är att den inte får stöd i empiri. Den bortser också från det kollektiva handlandets problem. Nämligen att det inte kan tas för givet att en grupp med gemensamma intressen organiserar sig (Erlingsson, 2005:57-58).

3.2.3 Postmaterialism i Sverige

Oddbjørn Knutsen skriver i en artikel från 1990 om postmateriella värderingar i Norden. Hans resultat är baserade på en undersökning från 1987. Han menar att materialism-postmaterialism-dimensionen empiriskt finns i samtliga länder i Norden. De postmateriella värderingarna stöds främst av efterkrigsgenerationerna (Knutsen, 1990:99-100).

Liksom Erlingsson anser jag att man kan ifrågasätta om hög nivå på postmateriella värderingar i en befolkning ensamt är en bra förklaring till varför nya partier bildas. Dock är det inte som ensam förklaring jag använder tesen här. Jag anser att tesen är användbar som en delförklaring till en eventuell förändrad efterfrågan på partier bland svenska folket. Knutsens undersökning är gammal; från 1990, men det är inte enda problemet. Frågorna i undersökningen handlar mycket om miljöfrågor och säger därmed inte något om feministiska värderingar. Genom att ändå presentera resultaten från undersökningen vill jag påvisa att det i Sverige finns en tendens till förändrade värderingar. Dessa förändrade värderingar kan även inbegripa feministiska värderingar och därmed ligga till grund för en ny efterfrågan på en sådan ideologi eller parti.

3.2.4 Förändrat väljarbeteende?

Bernard Manin menar att väljarkåren tenderar att rösta olika från val till val, beroende på vilka kandidater som erbjuds. Partiidentifikationen hos väljarna har minskat och partiprogram har blivit mindre viktiga. (Manin, 2002:234-235). I den utvecklingen har media spelat en stor roll genom att på ett levande sätt belysa kandidaters personligheter (ibid:236-237). De problem och teman som tas upp under valkampanjerna har också fått större betydelse, vilket pekar på att väljarna snarare reagerar på olika alternativ än uttrycker sin sociala identitet när de röstar. Bland annat detta fenomen syftar Manin på när han i sin teori talar om att vi har gått från partidemokrati till publikdemokrati (ibid:238).

3.2.5 Tendenser i Sverige

Sören Holmberg och Henrik Oscarsson undersöker bland annat *partiledareffekter* i flera länder. De menar att partiledaren har viss betydelse för väljarnas partival. Tendensen är dock svag i Sverige. Däremot är det, enligt dem, en myt att partiledares betydelse skulle ha ökat över tid (Holmberg, m. fl, 2004:174-175).

De menar också att det numera är en etablerad sanning att klassröstningen minskar. Sambandet mellan klasstillhörighet och partival minskar mest i länder som historiskt haft den starkaste klassröstningen, till exempel länderna i Skandinavien. Klassröstning förekommer mest bland äldre väljare. Därför är huvudanledningen till att klassröstningen minskar i Sverige att äldre klassröstande generationer successivt ersätts av yngre generationer som klassröstar i mindre utsträckning (Holmberg, m.fl, 2004:52-54).

Vidare bytte 31,8 procent av den svenska väljarkåren parti mellan 1998 och 2002. Förändringen från 1950, 60-talet, då cirka tio procent bytte parti mellan valen, har skett långsamt. 30-procentsvallen bröts i valet 1991, ungefär samtidigt som det tidigare stabila fem-partisystemet i Sverige byttes ut mot dagens system med sju, åtta partier (Holmberg, m.fl, 2004:83). Det är unga väljare som är mest rörliga (ibid:94).

Manins teori tycks ha viss förankring i svenska förhållanden, men oavsett om den har det eller inte, menar jag, att det faktum att klassröstningen minskar pekar på att det kan finnas skillnader i åsiktsöverensstämmelser mellan väljare och politiker i klassbaserade partier. Att väljare har blivit mer rörliga kan ses som en följd av minskande klassröstning och kan också ha bidragit till en förändrad efterfrågan på partier. Därmed är det möjligt att samtliga faktorer som jag tar upp här har vägt positivt i Fi-bildarnas besluts kalkyl.

Manins diskussion kring betydelsen av kandidaters personligheter är också intressant att koppla till bildandet av Fi. Gudrun Schyman är en välkänd feministisk politiker som media har intresserat sig mycket för, både i hennes karriär i Vänsterpartiet och i den nuvarande karriären i Fi. Schymans kändisskap har troligen också funnits med i partibildarnas besluts kalkyl.

3.2.6 Väljarna och jämställdhet

Tycker de svenska väljarna att jämställdhetspolitik är viktigt? Bland väljarna uppgav en procent i valet 1979 att jämställdhet var en viktig fråga för dem när de valde parti. Under de följande valen fram till 1994 tyckte noll procent att frågan var viktig. 1994, valet som följde efter Stödstrumpornas hot, tyckte däremot två procent att det var viktigt. Det ger stöd till min diskussion i inledningen till 3.2. Stödstrumporna visade svenska folket ett nytt utbud i partisammanhang. De två procenten höll i sig i valet 1998 och höjdes till tre procent i valet 2002 (Holmberg, m.fl, 2004:123).

Den sedan 1994 ökande andelen väljare som tycker att jämställdhet är viktigt, även om ökningen är liten, ger mig ytterligare anledning att tro att det kan finnas en ny efterfrågan på en feministisk ideologi.

Frågan om jämställdhet var klart viktigast bland vänsterpartiets (v) väljare 2002. 16 procent av v-väljarna uppgav att frågan var viktig, vilket är en procentenhet som bland partiets väljare endast överträffades när det gällde frågorna välfärd och utbildning. Bland de övriga partiernas väljare är siffrorna inte höga. Miljöpartiets väljare visar näst högst andel, fyra procent. (ibid:125).

Holmberg och Oscarsson har även undersökt hur väljarna uppfattade de olika partiernas profiler i valet 2002. Jämställdhet är den fråga som väljarna anser att Vänsterpartiet har profilerat sig mest med. 27 procent uppger det. På delad andra plats, med nio procent, kommer för Vänsterpartiet profilerna vänsterhögerideologi och välfärd. Folkpartiet, Moderata samlingspartiet och Miljöpartiet har inte alls profilerat sig med jämställdhetsfrågor enligt väljarna (noll procent). För övriga partier svarar en procent att de tycker att partierna har haft en jämställdhetsprofil (ibid:128). Utbudet på jämställdhetspolitik tycks inte ha varit stort i valet 2002, inte om jag ser det ur väljarnas synvinkel iallafall.

Väljarna tycker överlag att Vänsterpartiet för bäst jämställdhetspolitik. Av de 40 procent som tycker att politiken är bra röstar också 17 procent på v. Socialdemokraterna (s) kommer på andra plats. 28 procent av väljarna tycker att partiets jämställdhetspolitik är bra och av dessa röstar 51 procent på s. Sämst anser väljarna att Moderaternas och Kristdemokraternas jämställdhetspolitik är 2002 (ibid:132-133).

3.3 Sammanfattande diskussion

Förnyelsekapaciteten i de etablerade partierna anser jag vara en viktig del i förklaringen till varför partiet bildades. Däremot har jag inget material som tyder på att det finns någon anledning till att tala om förnyelsekapaciteten som försämrad. Inte i den bemärkelse som jag belyser kapaciteten.

Vidare misstänker jag att förändrade värderingar bland väljarna, minskande klassröstning och ökande väljarrörlighet är faktorer som kan kopplas samman. De tre fenomenen uppträder främst bland yngre väljare. Det kanske till och med är möjligt att de uppträder hos samma väljare. Som jag tidigare nämnt tror jag att det är faktorer som tillsammans med Schymans välkändhet också har vägt positivt i partibildarnas beslutskalkyl.

Ytterligare en intressant poäng i detta avsnitt är att andelen väljare som menade att jämställdhet är en viktig fråga för dem när de väljer parti ökade i valet 1994. Det är troligt att det har ett samband med Stödstrumpornas hot om parti. Stödstrumporna tycks därmed ha haft en roll i en eventuell förändrad efterfrågan på partier. Samtliga faktorer som jag i detta kapitel belyser är, enligt min mening, rimliga delar i en förklaring till varför Fi bildades. Dock tror jag att de främst är viktiga i samspel med varandra. En förändrad efterfrågan öppnar ett

möjligheternas fönster för eventuella partibildare som känner sig frustrerade i etablerade partier.

4 Entreprenör eller rörelse?

Det analytiska narrativet behöver en bakgrundsbild som beskriver de centrala aktörerna; partibildarna, deras politiska bakgrund och relationen till det etablerade utbudet av partier. Här ska jag leta efter den *tändande gnista* som gjorde att partiet bildades. I mitt fall, Fi, är det mer komplicerat att peka ut partientreprenörerna än vad det är i Erlingssons olika fall som ligger på lokal nivå. Här är betydligt fler människor inblandade.

Jag kommer först att använda Erlingssons sekventiella modell på fallet Gudrun Schyman. Hon anser själv inte att någon enskild person eller någon grupp inom nätverkandet skulle ha varit mer drivande i partibildandet än någon annan. Initiativtagarna till partiet är enligt henne deltagarna på det första mötet i Säter, alltså ett nätverk eller en rörelse (Schyman, 060427). Däremot menar Maria Pia Boëthius att Schyman är initiativtagare till partiet. På frågan om när hon började fundera över ett feministiskt parti igen svarar hon: ”Det var inte jag som började - det var Gudrun och hennes kvinnor. Men jag och mitt feministiska nätverk hakade på” (Boëthius, 060504). Även Ebba Witt Brattström menar att Stödstrumporna gick samman med ”Schymans vänsternätverk” (Witt-Brattström, 060503). Först går jag alltså på de två Stödstrumpornas spår och ser Schyman som initiativtagare till partiet med hjälp av Erlingssons sekventiella modell. Sedan kommer jag att, liksom Schyman, se bildandet med Simon Hugs modell där en rörelse ställer ett krav på ett existerande parti.

4.1 Den tändande gnistan för Schyman

Som partiledare i Vänsterpartiet (1993-2003) började Gudrun Schyman arbeta alltmer med feministiska frågor under senare delen av 1990-talet. Hon fick nya kunskaper av medarbetare som var mer teoretiskt kunniga än hon var. Genom att sätta in sina erfarenheter i kunskaperna växte en större medvetenhet om feministiska frågor fram hos henne. Det gjorde att hon förstod att politiken är patriarkal och att det inte är något konstigt med det. Hela samhället ser ut så, menar hon. Feminismen blev under senare delen av 1990-talet överordnad klasskampen för henne.

Det var först i valrörelsen 2002 som hon började fundera över ett feministiskt parti. Hon hade som partiledare drivit feministiska frågor hårt och hon hade också fått ett visst genomslag. I valrörelsen 2002 ville hon lyfta fram frågorna ytterligare. Det fick hon inte gehör för inom partiet. Trots det pratade hon mycket om frågor som kvinnors ställning, löner och anställningsförhållanden.

” Jag märkte att jag fick ett oerhört gensvar när jag gjorde det. Det var verkligen påtagligt vad det berörde. Bland kvinnor, men även brett sett. Då kände jag att det här var någonting att jobba med.” (Schyman, 060427)

Idén om en landsomfattande, femårig feministisk folkbildningskampanj väcktes hos henne och hennes medarbetare. Staten skulle vara delfinansiär tillsammans med folkrörelser. De skissade på ett sådant projekt och Schyman talade också med dåvarande jämställdhetsminister Margareta Winberg om det. Winberg tyckte också att det var en bra idé och att det var rimligt att jämställdheten i regeringen skulle vara med och initiera en sådan kampanj.

” Sedan blev det inte så. Margareta Winberg fick sparken och förslaget försvann från regeringens bord precis dagen innan det var färdigbehandlat. Det drogs bort och de meddelade att de inte hade något intresse för detta. Ur detta kom frågan: Vad gör vi nu då?” (Schyman, 060427).

Hon menar att det fanns en större medvetenhet om jämställdhetsfrågor bland svenska folket på 1970-talet än idag. Inte minst bland ungdomar. I skolorna är det ett rent mörker på en del håll, tycker hon. Hon är mycket ute i gymnasieskolor och talar och skolorna tar inte sitt ansvar. Det största hindret för att jobba med jämställdhetsfrågor är enligt henne myten om att det är ett arbete som är färdigt i Sverige och att det är bra här.

Folkbildningskampanjen tycker Schyman fortfarande är en bra idé. Hon motionerar om den och den är en del av Fi:s politik. Efter att regeringen fått kalla fötter angående kampanjen kom diskussionerna om ett feministiskt parti igång (Schyman, 060427).

4.1.1 Schymans roll

Enligt Schyman har hennes roll i partibildandet varit att tillföra parlamentarisk erfarenhet. Hon blev invald i riksdagen 1988, men hade redan tidigare arbetat med politik. I 20-30 år har politiken varit hennes miljö och hon har befunnit sig på nästan alla nivåer som man kan befinna sig inom politiken.

”Det är en väldigt bra erfarenhet, just när vi ska ställa upp i riksdagsvalet. Det ger en trovärdighet eftersom jag vet vad det handlar om. Min roll är ju också att jag är välkänd, att jag kan använda min position till att vara förgrundsfigur...” (Schyman, 060427)

Jag frågar i en uppföljande intervju Maria Pia Boëthius om hon vill specificera vad hon menar med Gudrun Schyman som initiativtagare till partiet. Då backar hon lite från sitt förut så raka svar. Hennes svar är att Schyman hade den *lysande idén* om feministisk folkbildning. En idé som stöddes av Margareta Winberg, men som avslogs när Winberg fick sluta som jämställdhetsminister. Vid det laget fanns det redan ett nätverk runt Schyman. Sedan träffades olika feministiska

nätverk för att undersöka om det var möjligt eller ens önskvärt att starta ett feministiskt parti (Boëthius, 060509).

Tiina Rosenberg (före detta styrelseledamot i Fi) tycker att Fi i stor utsträckning är Schymans initiativ. Redan i det första feministbrevet som Schyman skickade ut (030930, www.schyman.se) tyckte Rosenberg att det märktes att någonting skulle hända.

”Hon talade inte direkt om det, men man förstod att nu är hon på g och håller på att samla folk.” (Rosenberg, 060518).

Då talades det om ett nätverk och ännu inte ett parti. Både Boëthius och Rosenberg tvivlar på att det hade blivit något parti utan Gudrun Schymans medverkan. Rosenberg tycker att det redan har visat sig att en politiker med Schymans erfarenhet har varit viktig. Det hade behövts fler (Boëthius, 060509, Rosenberg, 060518). Mot bakgrund av detta anser jag det vara rimligt att se Gudrun Schyman som en individ som *fick saker och ting att hända vilka annars aldrig hade ägt rum*; en entreprenör som löste det kollektiva handlandets problem.

4.1.2 Protest, starta eget

Redan i valrörelsen 2002 *protesterar* Schyman. Hon vill tynga mer på jämställdhetsfrågor, men får inte gehör för det i partiet. I den senare debattartikeln *Kalla vänsterpartiet ett mansprojekt* argumenterar hon för att vänsterpartiet är oförmöget att se kvinnors underordning. Som försvar för att Fi misstänkliggörs som ett *vänsterprojekt under feministisk flagg* av media frågar hon sig varför inte Vänsterpartiet anklagas för att vara ett *mansprojekt under vänsterflagg* (Schyman, Dagens Nyheter, 050908).

Hon för också fram förslaget om en feministisk folkbildningskampanj, vilket är ett krav som hon ställer på regeringen. När förslaget ratas börjar hon ge sig in i diskussioner om ett feministiskt parti. Den tändande gnistan för henne är folkbildningskampanjen som inte blev av.

Sekvensföljden blir: *Protest, protesterna ignoreras* av både partiet och regeringen, vilket leder till att berättelsen får en fortsättning; hon går ur partiet och *startar eget*. Dock startar hon inte eget på egen hand. Det analytiska narrativet ska avslutas med att partiet bildas. I det här fallet var det inte ett beslut som hon och hennes medarbetare ville fatta på egen hand. De ville vara säkra på att det fanns fler som ville samma sak. Därför anser jag att (4.2) *En rörelse ställer krav* hör hemma i detta kapitel. Det avslutar det analytiska narrativet.

4.1.3 Relation till utbud och efterfrågan

Den tändande gnistan för Schyman hänger samman med min diskussion om förnyelsekapaciteten i kapitel tre. Det innebär att den sekventiella modellen, åtminstone i min undersökning, till viss del överlappar utbudsbiten i den

parametriska modellen. Det är intressant att fundera över om det är ett resultat som jag skulle ha nått även om jag hade använt modellen för att förklara en annan partibildning. Jag tror att resultatet skulle kunna bli detsamma om den aktuella/e partibildaren är politiker.

I den sammanfattande diskussionen i kapitel tre skriver jag att jag tror att utbud och efterfrågan är viktiga delar i förklaringen till att Fi bildades främst i samspel med varandra. Då utbud och den sekventiella modellen överlappar varandra faller det sig naturligt att hävda att relationen mellan efterfrågan och den sekventiella modellen är densamma. *En förändrad efterfrågan på partier öppnar ett möjligheternas fönster för eventuella partibildare som känner sig frustrerade i etablerade partier.* Gudrun Schyman menar att hon kände av en efterfråga; ett krav från väljarna på ett feministiskt parti (se kapitel 2).

4.2 En rörelse ställer krav

Feministiskt initiativ kan också ses som ett resultat av att en rörelse ställer krav. Här nedan kommer jag att redogöra för vilken rörelse och vilka krav jag syftar på.

4.2.1 Rörelsen

I den feministiska rörelsens historia finns inte många exempel på samarbete över till exempel klass- och partigränser. Gunilla Carlsson Wetterberg menar att en stor anledning till detta är att den så kallade kvinnofrågan har haft olika betydelse för olika grupper av kvinnor, olika klasser (Carlsson Wetterberg, 1998:23). Dock finns det exempel på samarbete över partigränser, ett sådant är *Landsföreningen för kvinnors politiska rösträtt (LKPR)*. Carlsson Wetterberg menar att en sådan partiöverskridande organisation inte var något problem så länge partierna inte ville stödja kravet på kvinnlig rösträtt. Det blev problem att hålla ihop organisationen först när Liberalerna och Socialdemokraterna ändrade sina positioner i frågan. Då uppstod splittring i frågan om vilka partier föreningen skulle stödja (ibid:28-29).

Rörelsen som bildade Fi består av flertalet olika feministiska nätverk. De 30-40 personer som samlades på kursgården i Säter kom från en mängd olika organisationer och andra informella nätverk. Boëthius, Schyman och Rosenberg talar om rörelsen som något unikt. Det unika i rörelsen menar de är att de alla lyckades enas under en politisk plattform (Boëthius, 060504, Rosenberg, 060518, Schyman, 060427). Den historiska inblicken ovan illustrerar i viss mån vad Boëthius, Rosenberg och Schyman menar med Fi som något unikt. Problemet att samarbeta över klass och partigränser har heller inte varit frånvarande i Fi. Till exempel lämnade Helena Brandt partiet efter att hon inte hade funnit någon borgerlig kandidat till en av posterna som talesperson i Fi. Hon menade då att det inte längre fanns någon bredd i Fi. Det var enligt henne ännu ett vänsterparti, men med en hbt-profil (Gunnarsson, Dagens Nyheter, 050915).

Rosenberg tycker att den bästa perioden i Fi var tiden innan offentliggörandet. Tiden då de skulle enas. Det var rörigt och det blev mycket känslor, men hon tyckte aldrig att det var så bråkigt som media har framställt det. Det som diskuterades mest tycker hon var dragkampen mellan Fi som ett kvinnoparti och Fi som ett feministiskt parti. Feministisk politik är inte bara kvinnopolitik, menar hon. Det handlar också om att kunna ha ett feministiskt perspektiv på samtliga områden.

”Idag vill man bredda den feministiska agendan och se på kön på ett bredare sätt, genom att inkludera tidigare inte inkluderade grupper i ett brett demokratiskt samtal. Det tror jag var den stora frågan. Att få vara annorlunda. Att inte tycka likadant, men att ändå kunna jobba ihop.” (Rosenberg, 060518).

I den klassiska kvinnorörelsen har man, enligt henne, arbetat för att uppnå koncensus. Det har inte Fi gjort. Rosenberg menar att det var möjligt för rörelsen att enas i den stora politiken, men inte i allt. Att olika feministiska grupperingar fick behålla sina agendor; inte koncensus, möjliggjorde att många, olika feminister lyckades enas i förhandlingar. Förhandlingar innebär att alla måste ge upp något och det har inte accepterats av alla. En del har lämnat samarbetet. Dessutom har Fi arbetat på ett parlamentariskt vis, med kallelser, dagordning, talarordning och protokoll, alltså inte på ett klassiskt kvinnorörelsevis. Det har uppfattats som odemokratiskt av en del (Rosenberg, 060518). Ebba Witt-Brattström lämnade till exempel partiet bland annat i kritik mot en hierarkisk struktur.

” Hierarkiska strukturer skapar ett hierarkiskt tänkande där några, mer pålästa genusvetare tror sig ha rätt att sätta sig på exempelvis de "dumma" kvinnor (en majoritet) som envisas med att leva "heteronormativt".” (Dagens Nyheter, 051009).

Citatet leder mig in på nästa avsnitt där jag tar upp perspektivet intersektionalitet som en möjlig förklaring till att de lyckades enas.

4.2.2 Intersektionalitet

Begreppet intersektionalitet har sitt ursprung i en antirasistisk kritik av den vita feminismens hegemoni och exkluderande praktik (de los Reyes, m.fl, 2004:15). Paulina de los Reyes och Diana Mulinari argumenterade 2002 för begreppet i Sverige. Syftet var att synliggöra att köns-, klass- och etniska strukturer är en central komponent i maktens stiftande. Intersektionalitet är ett alternativ till genusvetenskap; en vetenskap som hittills har konstruerat kön utan att ta hänsyn till ojämlikhet som grundas på föreställningar om etnisk eller klasstillhörighet (ibid:7).

”Kön är aldrig bara kön på samma sätt som klass är aldrig bara klass. Vår utgångspunkt är att kön transformerar och transformeras i mötet med klass, ”ras”

och sexualitet. Kategorier kan ej användas som isolerade analytiska redskap.” (ibid:99).

Under mina intervjuer talar Hagberg, Rosenberg och Schyman om intersektionalitet som en viktig del i Fi:s politik (Hagberg, 060424, Rosenberg, 060518, Schyman, 060427, se även t.ex. Prioriterade politikområden - För en feministisk politik, www.feministisktinitiativ.se). Schyman och Rosenberg menar att det är nytt i den feministiska rörelsen. Att synen på feminism är inkluderande.

”Vi är inte blinda och döva för att det finns andra diskrimineringsgrunder. Vi ser snarare att de samverkar. Diskriminering både utifrån etnicitet, sexuell identitet, klass och funktionshinder.” (Schyman, 060427).

I den äldre feministiska rörelsen fanns inte det perspektivet med, trots att det har funnits feminister inom till exempel den antirasistiska rörelsen och hbt-rörelsen (Schyman, 060427). Intersektionalitetsperspektivet tycks enligt min mening ha haft en viss betydelse för att Fi har bildats. Tiina Rosenberg håller med om det. Perspektivet har enat de som kunde enas om det (Rosenberg, 060518). Det har också orsakat splittringar. Jag syftar till exempel på citatet från Witt-Brattström ovan. I artikeln skriver hon även:

”Annorlunda uttryckt är det inte din sexuella orientering som ger dig en kvinnolön, det är ditt kön. Inga könsöverskridande queerteorier i världen hjälper dig heller när du ligger på intensiv och dör i onödan i hjärtinfarkt, enbart för att forskningen på "kvinnohjärtan" är upprörande eftersatt.” (Witt-Brattström, Dagens Nyheter, 051009).

Hon vill istället att partiet ska betona att den minsta gemensamma nämnaren mellan kvinnor, oavsett klass, etnicitet, sexualitet och ålder, är det sammantvinnade komplexet arbetsmarknad – familjepolitik - organisering av vardagslivet – hälsopolitik (ibid).

4.2.3 Kraven

Vilka är då kraven som den komplexa rörelsen har ställt? Bara initiativtagarna från kursgården i Säter kom från en mängd rörelser. Som jag skrivit tidigare var rörelsen bred. Så svaret kan sammanfattas i att kraven bestod av samtliga krav som dessa olika rörelser ställt på partier, riksdag och regering och som inte har accepterats.

Simon Hug menar att kravet främst ställs på ett parti. I det här fallet blir det Vänsterpartiet. Detta då Vänsterpartiet anses vara mest feministiskt. Åtminstone bland väljarna (se 3.2.5). En annan viktig poäng att göra med utgångspunkt i Hugs teori är om de etablerade partierna eller bara Vänsterpartiet visste vad som väntade då de inte accepterade de olika kraven ställda av olika rörelser. Det är givetvis svårt att svara på, men nej det tror jag inte är rimligt. Jag har dock inte haft möjlighet att undersöka det.

Slutligen, var det någon specifik fråga eller specifik händelse som gjorde att partiet bildades? Jag har fått många svar på varför Fi bildades 2005. Till exempel: idén om folkbildning; känslan av att feminismen stod inför ökat motstånd; ett långt arbete där man stött på motstånd hela tiden; organisationer och politiker har fått nog; hur det ser ut i samhället med kvinnors arbetsskador, långtidssjukskrivningar, arbetslöshet, lönediskriminering, våldtäkter, mäns våld mot kvinnor, och inget görs; det finns ett sug efter en förändring. Anledningarna är ett litet urval hämtade från bara två av intervjuerna (Boëthius, 060509, Hagberg, 060427). Det finns fler att välja mellan. Ska ett krav pekas ut som extra viktigt för att partiet bildades tror jag att det är kravet om feministisk folkbildning som Schyman ställde på regeringen.

4.2.4 Relation till utbud och efterfrågan

Utbudsbiten i den parametriska modellen kan relateras till min diskussion här på så vis att många av dessa rörelser driver frågor som, enligt Gudrun Schyman och Maria Hagberg, räknas som minoritetsfrågor inom de etablerade partierna.

Det ligger enligt min mening också en poäng i att medlemmarna i de olika rörelser som jag diskuterat ovan, alltså de potentiella partibildarna, också är väljare. Finns det bland dem en efterfrågan på ett nytt parti innebär det i sin tur att det finns en efterfrågan bland väljarna. Detta även om den i alla fall kanske inte är stor.

Med hjälp av Simon Hugs modell kan jag också belysa att potentiella nya partier kan ha information om hur intresset ser ut till exempel inom organisationer. Det är en poäng som är relaterad till efterfrågan på så vis att det innebär att det potentiella partiet eller rörelsen kan ha en direkt kunskap om hur en del av efterfrågan ser ut.

5 Avslutning

5.1 Har Erlingssons teori varit användbar?

Till att börja med utesluter jag det institutionella perspektivet och därmed *spelets regler* i min undersökning. I det perspektivet finns naturliga skillnader mellan mitt och Erlingssons material, på nationell respektive lokal nivå. Det hade troligen varit intressant att undersöka även det perspektivet. De incitament som Erlingsson tar upp i det institutionella perspektivet är möjlighet att förbättra ekonomin, möjlighet till större inflytande och möjlighet till ökad status (Erlingsson, 2005:112). Sett utifrån Gudrun Schymans ställning tror jag att ett resonemang kring status hade varit intressant. Hon har tidigare haft en framskjuten position i Vänsterpartiet. Kanske nöjde hon sig inte med en mindre framskjuten position. Det är dock endast spekulationer från min sida.

När det gäller utbud och efterfrågan tror jag inte att skillnaden mellan lokal och nationell nivå är lika stor. Däremot tror jag att specifika problem med förnyelsekapacitet inom etablerade partier är enklare att peka ut på lokal nivå, liksom att det troligen är lättare för eventuella partibildare på lokal nivå att känna av en specifik efterfrågan. De generella tendenser i väljarkåren som jag tar upp här tror jag är av mindre betydelse för partibildare på lokal nivå.

Den allra viktigaste skillnaden mellan mitt och Erlingssons material finner jag i den sekventiella modellen. I mitt fall är en stor mängd människor och nätverk inblandade. Därför är det svårt att utse partibildarna. Trots det har jag med mina intervjupersoners hjälp kunnat peka på att Gudrun Schyman spelat en viktig roll i partibildningsprocessen. Dock menar jag i kapitel fyra att det analytiska narrativet, alltså metoden, har krävt att jag kompletterar Erlingssons modell med Simon Hugs teori. Detta då det analytiska narrativet inte avslutas hos Schyman och hennes medarbetare. På lokal nivå är det troligt att färre personer är inblandade och att det därför är enklare att tillämpa den sekventiella modellen.

Det är även min åsikt att den dynamiska modellen, som handlar om spridningseffekter, kan vara mindre viktig för att förklara partibildningar på nationell nivå än på lokal nivå. Detta grundar jag främst på att jag inte har funnit någon sådan tendens i min undersökning, gällande Fi. Jag är dock öppen för att det kan se annorlunda ut vid undersökningar av andra typer av partier. Feministiska partier är som jag flera gånger påpekat ovanliga.

Slutligen ska jag besvara frågan i rubriken: Har Erlingssons teori varit användbar? Mitt svar är att den har varit användbar. Att undersöka omgivningsförändringar i utbud och efterfrågan har tillfört intressanta faktorer till min förståelse för varför Fi bildades. Till skillnad från Erlingsson tillskriver jag den parametriska modellen större förklaringskraft, åtminstone för att förklara

varför Fi bildades. Genom att använda de förväntade sekvenserna i den sekventiella modellen har jag fått en bild av varför Schyman har valt partibildningsstrategin, vilket har tillfört ytterligare förståelse. Däremot täcker den sekventiella modellen inte hela partibildningsprocessen för Fi.

Erlingssons modeller har erbjudit goda möjligheter att peka på intressanta faktorer för att besvara min frågeställning. Dock har jag fått komplettera teorin, vilket kanske inte hade behövts om partibildningen skett på lokal nivå.

5.2 Slutdiskussion

I den här uppsatsen ställer jag mig frågan: Varför bildades Feministiskt initiativ och varför 2005? I min analys, utifrån delar av Gissur Ó Erlingssons teori, har jag funnit flera aspekter som är rimliga att ta hänsyn till för att besvara frågan.

Här lyfter jag fram de bitar i partibildningsprocessen som jag anser vara viktigast. Till att börja med pekade Stödstrumporna inför valet 1994 på att en efterfrågan på ett feministiskt parti fanns. Dessutom menar Ebba Witt-Brattström att Stödstrumporna gav regering, riksdag och partier tio år på sig att föra upp de feministiska frågorna på agendan. Annars skulle de behöva ta ytterligare ett steg. 2004 började olika feministiska nätverk diskutera om ett parti var möjligt, enligt Schyman, utifrån att tio år hade gått sedan Stödstrumpornas hot. De kunde konstatera att ökad kvinnorepresentation i riksdagen inte hade räckt till för att föra upp frågorna på agendan. Dessutom uppfattade politiker, i min undersökning främst inom Vänsterpartiet, det som svårt att arbeta med feministiska frågor. För Gudrun Schymans del tycks kravet på feministisk folkbildning som hon ställde på regeringen ha haft en avgörande betydelse för hennes val av partibildningsstrategin. I undersökningen menar jag att det går att se Schyman som en partientreprenör; hon fick *saker att hända som annars aldrig skulle ha hänt*.

Det analytiska narrativet avslutas inte hos Schyman och hennes nätverk (se under 5.1.). Nätverket utvidgades i diskussionerna om ett parti var möjligt. Det resulterade i att föreningen Fi bildades och att ytterligare folk mobiliserades (medlemmar). Sedan skapades politiken, medlemmarna röstade om att ställa upp i val och namnunderskrifter samlades in så att partiet kunde registreras. Det analytiska narrativet slutar först här, vilket innebär att jag i det här fallet tyckte att jag behövde komplettera Erlingssons modell med Simon Hugs partibildningsteori. Jag kommer sedan fram till att intersektionalitetsperspektivet, vilket är relativt nytt inom den feministiska rörelsen, verkade enande.

Svaret på frågan varför Fi bildades är alltså långt. Flera faktorer i samverkan tror jag påverkade partibildarnas beslut. En faktor som jag anser vara viktig är dock att Schyman gjorde sig disponibel för ett nytt parti. I frågan ingår även: varför 2005? Inom ramen för min analys besvarar jag den med tre faktorer. Det var tio år (plus ett) efter Stödstrumporna. Samtidigt hände det efter att Schymans förslag om feministisk folkbildning hade ratats och sedan

intersektionalitetsperspektivet *mer eller mindre* hade rotat sig i den feministiska rörelsen. Detta stycke är även min slutsats.

Utanför ramen för min analys finns intressanta faktorer att belysa i framtida forskning. Schyman hade avgått som partiledare i Vänsterpartiet. Kanske lockades hon av att fortsatt ha en position som frontfigur i ett parti. Vidare är det intressant att flera av mina intervjupersoner har besvarat frågan om varför partiet bildades med att feminismen i Sverige är stark och välorganiserad (Boëthius, 060509, Rosenberg, 060518). Jag avslutar med att citera Tiina Rosenberg:

”Det är inte bristen på feminism som får fram idén om ett feministiskt parti, det är mängden av feminister som får fram den” (Rosenberg, 060518).

Referenser

Böcker

- Abramson, Paul R, Inglehart, Ronald, 1995, *Value Change in Global Perspective*, The University of Michigan Press, Michigan.
- Carlsson Wetterberg, Gunilla, 1998, Equal or different? That's not the question. Women's political strategies in historical perspective, i Jonasdóttir, Anna G, Rosenbeck, Bente, von der Fehr, Drude, *Is there a Nordic Feminism?*, UCL Press Limited, London.
- Davenport, Christian, Davis, Darren W, 1999, Assessing the validity of the postmaterialismindex, *The American Political Science Review*, Vol. 93, No 3, s.649-664.
- Eduards, Maud, 1992, "Against the rules of the game", i *Rethinking change. Current Swedish Feminist Research*, HSFR, Uppsala.
- Eduards, Maud, 2002, *Förbjuden handling. Om kvinnors organisering och feministisk teori*, Liber ekonomi, Malmö.
- Erlingsson, Gissur Ó, 2005, *Varför bildas nya partier? Om kollektivt handlande och partientreprenörer*. Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet, Lund.
- Flanagan, Scott C, Inglehart, Ronald, 1987, Value Change in Industrial Society, *The American Political Science Review*, Vol. 81, No.4, s. 1289-1319.
- Halvorsen, Knut, 1992, *Samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur, Lund.
- Harmel, Robert, Robertson, John D, 1985, Formation and Success of New Parties. A Cross-National Analysis, *International Political Science Review*, Vol. 6, No.4, s.501-523.
- Hirschman, Albert O, 1987, *Exit, Voice and Loyalty. Responses to Decline in Firms, Organizations, and States*, Harvard University Press, Cambridge.
- Holmberg, Sören, Oscarsson, Henrik, 2004, *Väljare. Svenskt väljarbete under 50 år*, Norstedts Juridik AB, Stockholm.
- Hug, Simon, 2001, *Altering Party Systems*, The University of Michigan Press, Michigan.
- Inglehart, Ronald, 1977, *The Silent Revolution. Changing Values and Political Styles Among Western Publics*, Princeton University Press, Princeton.
- Inglehart, Ronald, 1990a, *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic and Political change in 43 societies*, Princeton University Press, Princeton.
- Inglehart, Ronald, 1990b, Values, Ideology, and Cognitive Mobilization in New Social Movements, i , i Dalton, Russel J, Kuechler, Manfred, *Challenging the Political Order*, Polity Press, Cambridge.

- Johansson, Karl Magnus, 2005, Är partier internt demokratiska?, i Erlingsson, Gissur Ó, Håkansson, Anders, Johansson, Karl Magnus, Mattsson, Ingvar, *Politiska partier*, Studentlitteratur, Lund.
- Kitschelt, Herbert P, 1988, Left-Libertarian Parties: Explaining Innovation in Competitive Party Systems, *World Politics*, Vol. 4 No. 2, 194-234.
- Knutsen, Oddbjörn, 1990, Materialist and Postmaterialist Values and Social Structure in the Nordic Countries: A Comparative Study. *Comparative Politics*, vol.23, No 1, s.85-104.
- Krag Jacobsen, Jan, 1993, *Intervju. Konsten att lyssna och fråga*, Studentlitteratur, Lund.
- Larsson, Sofi, 2004, *Kvinnopartibildning på Island men inte i Sverige. En motivanalys av Kvinnalistan och stödstrumpornas val kring partibildning*, Magisteruppsats vid Lunds universitet, Statsvetenskapliga institutionen, Lund.
- Lundquist, Lennart, 1993, *Det vetenskapliga studiet av politik*, Studentlitteratur, Lund.
- Manin, Bernard, 1997, *Den representativa demokratins principer*, SNS Förlag, Stockholm.
- Michels, Robert, 1958, *Political Parties. A Sociological Study of the Oligarchical tendencies of modern Democracy*, The Free Press, Glencoe. KOLLAD
- Pichardo, Nelson A, 1997, New Social Movements: A Critical Review, *Annual Review of Sociology* nr. 23, s.411-430.
- Schumpeter, Joseph. A, 1942, *Capitalism, Socialism and Democracy*, tredje upplagan, Harper and Brothers Publishers, New York.
- Stark, Agneta, 1997, "Combating the Backlash: How Swedish Women Won the War", i Mitchell, Juliet, Oakley, Ann, *Who's afraid of feminism? Seeing through the Backlash*, Penguin Books, London.
- Ulmanen, Petra, 1998, *(s)veket mot kvinnorna och hur högern stal feminismen*, Atlas, Stockholm.
- Vedung, Evert, 1991, Miljöpartiet, nedfrysningsteorin och den järnhårda oligarkilagen, i Gustafsson, Bo (red), *Människa, Miljö, Samhälle*, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Uppsala.
- Ware, Alan, 1996, *Political Parties and Party Systems*, Oxford University Press, Oxford.

Internetkällor

www.feministisktinitiativ.se
www.schyman.se

Artiklar från dagspress

- Boëthius, Maria Pia, 2004, *Maria Pia Boethius efter Schymans avhopp: Minst ett kvinnoparti år 2005*, Expressen, 041208.
- Brandt, Helena, 2005, *Feministiskt Initiativ FI samlar alla könskategorier*, Hufvudstadsbladet, 050516.
- Carlshamre, Maria, Schyman, Gudrun, 2006, *Därför kandiderar jag för feministiskt initiativ*, Dagens Nyheter, 060301.
- Carrwik, Christian, 2003, *"Jag ångrar det djupt". Avskedstalet imorse – ord för ord*, Expressen, 030126.
- Gunnarsson, Helena, 2005, *Fem frågor till Helena Brandt. Varför lämnar du Fi?*, Dagens Nyheter, 050915.
- Holmberg, Mats, 2005, *Kvennalistinn på Island*, Dagens Nyheter, 050411.
- Holmén, Christian, Krook, Anna, 2004, *"Hon kan få 17 procent" Schyman vägrar ge besked om nytt feministparti*, Expressen, 041208.
- Schyman, Gudrun, 2004, *Därför sitter jag kvar i riksdagen*, Aftonbladet, 041208.
- Schyman, Gudrun, 2005, *"Kalla vänsterpartiet för ett mansprojekt"*, Dagens Nyheter, 050908.
- TT, 2004, *Gudrun fick nog. "Nu startar hon eget feministparti"*, Expressen, 041207.
- Witt-Brattström, Ebba, 2005, *"Fi-monopol katastrof för jämställdheten"*, Dagens Nyheter, 051009.

Intervjuer

- Hagberg, Maria, *styrelsemedlem, Feministiskt initiativ*, 2006-04-24, Lund.
- Olsson, Lina, *Feministiskt initiativ i Malmö*, 2006-04-21, Lund.
- Rosenberg, Tiina, *f.d. styrelsemedlem, Feministiskt initiativ*, 2006-05-18, Lund.
- Schyman, Gudrun, *talesperson, Feministiskt initiativ*, 2006-04-27, Stockholm.

Intervjuer per e-mail

- Boëthius, Maria Pia, 2006-05-04, 2006-05-09
- Witt-Brattström, Ebba, 2006-05-03

Bilaga

Temat för intervjuer (i frågeform)

Frågorna har inte nödvändigtvis varit formulerade på samma vis eller blivit ställda i samma ordning vid samtliga intervjuer. Dock har frågornas teman tagits upp vid alla intervjuerna. Följdfrågorna har byggts på intervjupersonernas svar och har därför inte sett likadana ut. Intervjupersonerna har också vid flera tillfällen besvarat frågor utan att jag har behövt ställa dem.

Ebba Witt-Brattström har endast besvarat den första frågan då hon inte hade tid att ställa upp på en intervju. Hon hänvisade även i e-målet till debattartikeln *"Fi-monopol katastrof för jämställdheten"* i Dagens Nyheter (051009) som jag refererar till i uppsatsen.

När började du fundera på ett feministiskt parti? Varför?

Hur gick nätverkandet som ledde fram till att föreningen bildades till?

Vad diskuterades?

Vilka frågor var viktiga?

Vem/vilka var initiativtagare?

Vilken roll har du haft?

Hur gick diskussionerna mellan offentliggörandet och beslutet att ställa upp till val, alltså april-september?

Hur såg intresset ut?

Vilken fråga/frågor var viktigast för dig?

Varför bildades partiet 2005, tror du?

Varför i Sverige, tror du?